

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2004
FORFATTER:	Villy Rasch
TITEL:	Om apoteker Hermann Reiminch – hans samtid og efterkommere.
KORT RESUME:	Hermann Reiminch fik i 1586 borgerskab og bevilling på at drive apotek i Borchs gård.

OM APOTEKER HERMANN REIMINCH – HANS SAMTID OG EFTERKOMMERE

AF VILLY RASCH

Efter reformationen var Europa et uroligt og brydningsfyldt område med modreformation, forfølgelser, henrettelser og krige, og sådan noget skaber flygtninge.

EN FLYGTNING KOMMER TIL BYEN

Herman Reiminch kom ugift til Kolding i begyndelsen af 1580'erne fra Koesfeld i Westphalen. Det ligger midtvejs mellem Münster og den hollandske grænse. I hans hjemegn, der ligger i grænselandet mellem protestantiske og katolske områder, var der ikke rart at være for driftige folk.

Herman Reiminch kastede sig over apotekervæsenet; har muligvis kendt til det i forvejen. På den tid var der ingen apoteker i Kolding, undtagen når kongen var på slottet. Så fulgte der en hofapoteker med. Men der var en kræmmer i byen, *Arent Falenkamp*, som havde et begrænset udvalg af apotekervarer. Han var i øvrigt også kommet fra Koesfeld.

I september 1586 aflagde Hermann Reiminch sin borgered og fik borgerskab og bevilling på at drive apotek i Kolding. I henhold til bevillingens indhold forpligtede han sig til at være velforsynet med urter, specier, konfekt og andet nødvendigt og at holde en vinkælder forsynet med vin til rimelig pris til kongens besøgende og magistraten (borg-

mester og rådmænd). Han fik skattefrihed, men skulle til gengæld give magistraten $\frac{1}{2}$ ame (78 pottes) vin til deres julefrokost.

FLYGTNINGE SØGER SAMMEN

Apoteket i Kolding var landets 4. apotek efter København, Viborg og Haderslev. Haderslev fik sin bevilling 1583, og her har Herman Reiminch sikkert hentet megen erfaring. Han kendte nemlig en familie Schumacher i Haderslev, der også stammede fra Koesfeld. Købmand og vinhandler *Wilhelm Schumacher* (Schomacher), søn af rådsherre i Koesfeld *Herman Schumacher*, der havde måttet flygte pga. de religiøse stridigheder i byen, var i Haderslev blevet gift med en borgmesterdatter og var ved sin død i 1583 også selv borgmester. Wilhelm Schumacher havde 3 børn, som var guld værd for Herman Reiminch, nemlig sønnen *Carlo*, som var vinskænk i rådhuskælderen, datteren *Mette*, som var gift med byens nye apoteker, westfaleren, *Antonius Battus* og datteren *Margrethe* (f. 1560), som blev hans hustru. Hun blev i Kolding kaldt *Margrethe Skomagere*.

APOTEKEREN BYGGER GÅRD PÅ TORVET

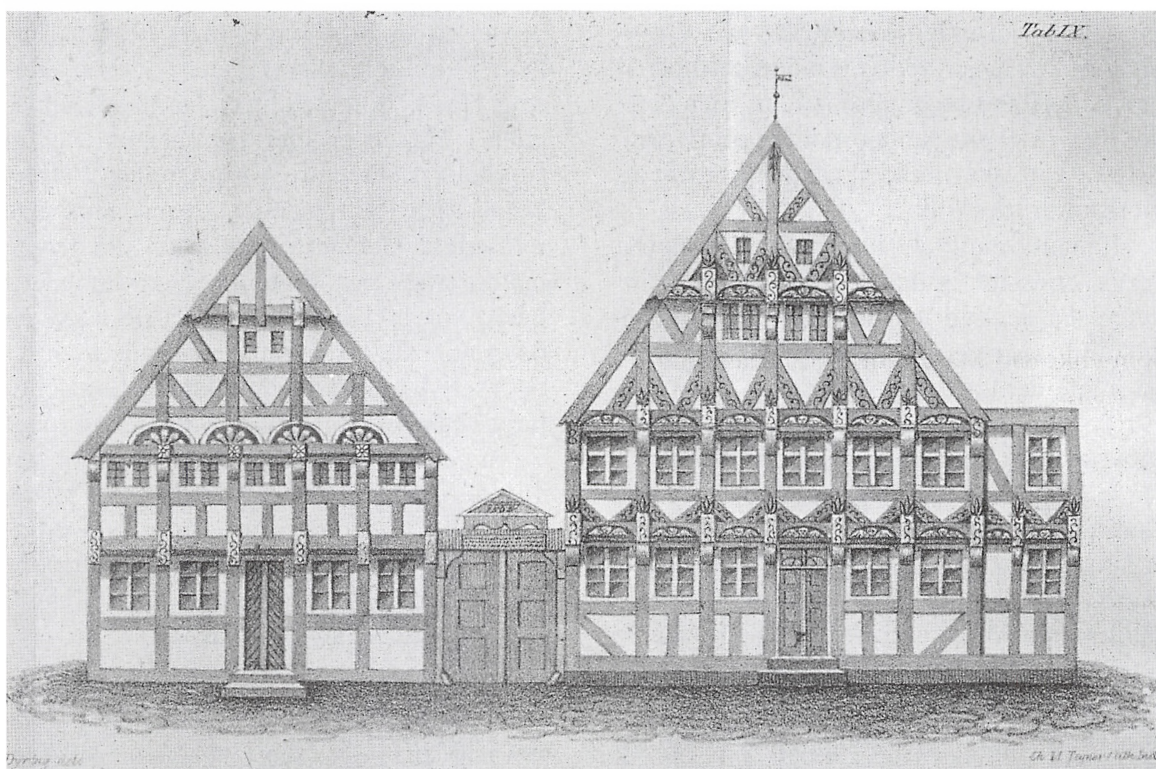
Det gik dem godt. Tiderne var gode, de for-

stod sig på forretningerne, hoffolk var ofte i byen, og de tog godt til sig af de våde varer. Godt nok var der i det nybyggede rådhus' kælder (indviet 1582) en vinstue, som bestyredes af Arent Falenkamps datter *Magdalene Falenkamp*, men hun var jo deres landsmand, så de har nok sagtens kunnet lave prisaftaler.

I 1595 byggede de hus på torvet. Et flot renaissancehus i stil med dem, Chr. 4., adelen og købmand Jens Bang i Aalborg byggede på den tid, blot med gavlen mod gaden efter sønderjyds skik.

Hvad handlede de med? Nok væsentligst

naturmedicin, som de selv lavede af urter, rødder og bær. Men de havde også eksotiske varer som *Theriac*. Heri indgik 87 forskellige ting, deriblandt hugormekager. (Hugormene fangedes om foråret, flåedes, og hoved og hale afhuggedes. Kødet kogtes med salt og dild og æltes med ristet brød). Af markedsføringsmæssige grunde foregik fremstillingen ude på torvet. Disse kager spistes med vand og vin og var godt "for næsten alle menneskelige bræk og brøst lige ned til svimmel, hovedværk og tandve". Man kunne også købe menneskefedt og pulveriseret menneskekranie. Her optog mestermanden kon-

Tegning af Reiminchs gård, senere kaldet Borchs gård som gengivet i Fyhns Koldinghistorie fra 1848.

Døroverliggeren til Reiminchs gård, Akseltorv 2 a.

kurrencen, men da apotekeren foreslog, at de hver for sig holdt sig til, hvad de var bedst til, trak bødlen sig.

Allerede 3 år efter huset var færdigt, døde Herman Reiminch (1598). Han blev begravet under Sct. Nicolai kirkens kor, en fornem placering.

FAMILIESAMMENFØRING

Som enke sad Margrethe Skomagers nu tilbage med 4 små piger, nemlig Cathrine (f. 1592), Anniche (f. 1593), Maren og Margrete (f. 1598) – og så det store nye apotek. Hun fik dog hjælp ved familiesammenføring fra Koesfeld.

I 1607 omtaltes en Johan Reiminch, som løste borgerskab i Kolding i 1611 og blev gift med Maren. En anden indvandrer Gert Grave også fra Koesfeld løste borgerskab 1612 og fejrede samme år sit bryllup med den nu 19-årige Anniche. Det synes, som om Johan har været værtshusholderen og Gert provisoren, men bevillingen gik stadig på Margrethe

Skomagers. Gert døde barnløs 1619, og inden 1622 var også Johan og Maren borte. De efterlod datteren Lisbet Reiminch (f. 1614). I 1622 kom en ny indvandrer Baltzer Brabant fra Greifswald til. Han blev gift med Cathrine, og samme år overtog han apotekerbevillingen.

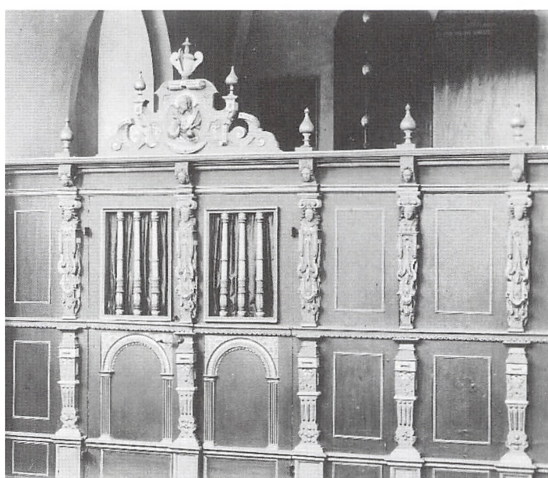
Under Kejserkrigen 1625-26 gik det hårdt ud over apoteket, og Baltzer og Cathrine flyttede til Kristiania (Oslo), hvor de fik bevilling på at drive et nyt apotek, men da Koldingapoteket var genrejst, kom de tilbage, og da han døde i 1644, fik hun bevilling på at drive apoteket videre.

INTEGRATION I BYENS "FINERE" FAMILIER

Anniche giftede sig igen nogle år efter Gert Graves død, denne gang med en "dansker", nemlig slotsskriveren på Koldinghus, Jeremias Hansen Wulf og fik med ham børnene Anna Jeremiasdatter Wulf (1625-1700) og Hans Jeremiasen Wulf (1627-1703). Efter slotsskriverens død 1639, giftede Anniche sig for 3. gang, og denne gang med borgmester og tolder Morten Nielsen Panck. Den yngste datter Margrete blev også "dansk" gift med Lüder Henriksen Spleth, søn af en slotsskriver. Han blev senere borgmester i byen. Og "integrationen" fuldførtes i 1638 med, at den sidste, der bar Reiminch navnet, nemlig barnebarnet Lisbeth, blev gift med rig- og rådmanden Henrik Raffn.

I 1635 døde Margrethe Skomagers og blev begravet hos Hermann i Sct. Nicolai Kirkes kor. Der har her været et epitafium for dem begge, men det er bortkommet.

Arvingerne skænkede kirken et korgitter,

Korgitteret, som Hermann og Margrethe Reiminchs arvinger skænkede til Sct. Nicolai Kirke. Foto: Ludvig Thomsen.

udført i samme renæssancestil som huset på torvet. Det adskilte oprindeligt kor og kirkeskib, men er nu flyttet og adskiller kor og sakristi.

Under den store pestepidemi i foråret 1654 døde Cathrine den 28. marts, 62 år gammel og Anniche den 5. juli, 61 år gammel. Den yngste af søstrene Margrethe blev 80 år gammel og døde altså i 1678. Med hende var 2. generations-Reimincherne borte. De var alle piger, blev velintegreret i Koldings borgmester/rådmandsmiljø, og deres spor findes på ligsten og epitafier i kirken.

3. GENERATION REIMINCH – ANNA WULF OG ANCHER SØRENSEN

Vi skal nu tilbage til Anniche og Jeremias Wulfs datter, *Anna Wulf*. Hun blev gift med sognepræsten ved Sct. Nicolai Kirke, *Ancher*

Sørensen, som bliver stamfader til *Familien Anchersen*.

Ancher Sørensens familie kan egentlig føres et par generationer længere tilbage, nemlig til en rådmand *Povl Jensen* (1509-1572). Han var gift to gange, først med *Anne Ebbes* (død 1550), med hvem han fik sønnen *Jens Poulsen* (død 1592), der blev købmand og rådmand som sin far, men også tolder. *Jens Poulsen* glemte nok at afregne alt overfor kongen, og det kostede ham hans stilling. Han fik også et gratis og tvungent ophold på Koldinghus, og konen, den tidligere omtalte koesfelder *Magdalene Arentsdatter Falenkamp* måtte – som vi ved fra tidligere – tage job som bestyrer af den nye rådhuskælder. Hvordan det stod til med hendes sprogfærdigheder, aner man gennem hendes underskrift på ansættelseskontrakten: *Madelen yenss polesens*.

Ancher Sørensen (1608-1682) var søn af Egtved-sognepræsten *Søren Povlsen* og sønnesøn af *Poul Jensen* og dennes anden hustru *Else Povls*. Hun blev gift 2. gang med Koldingborgmesteren *Ancher Mogensen*, som *Ancher S.* blev opkaldt efter. Han blev student fra Sorø 1626, kapellan ved faderens kirke i Egtved 1633 og sognepræst i Kolding 1635 efter sin farbror *Povel Povelsen*. Han blev gift første gang i 1637 med *Maren Nielsdatter Bøgvad* (1618-1639), som døde under graviditet. Og anden gang blev *Ancher Sørensen* så i 1640 gift med *Herman Reiminchs* barnebarn *Anna*, som da er 16 år gammel.

Det er i *Ancher Sørensens* periode, vi har de to sidste svenskekrige, *Torstenssonkrigen* 1643-45 og *Karl Gustav Krigen* 1657-60. Under den første sendte han *Anna* til *Kerteminde*, hvor hun fødte sønnen *Ancher* (*An-*

sgarius) Anchersen (1644-1701). Under den anden blev hun, som kongen i København "i sin rede".

Karl Gustav Krigen var nok den værste tid, først med svenskerne og derefter med polakkerne, som kongen havde tilkaldt som hjælp, men "de holdt værre hus end fjenden". Oveni disse ulykker kom så i 1659 en voldsom plettyfusepidemi (plettyfus). "1659, da landet blev øde", hedder en bog skrevet om det år, og der blev også tyndet stærkt ud i Reiminchs efterkommerne og deres familier.

Ancher Sørensens bror, Povl Sørensen, der var sognepræst i Hjarup/Vamdrup, flygtede ind til Kolding og døde her, formentlig af pest i 1659. Hans fætter, sognepræsten i Egtved, Peter Iversen, sendte sin kone og datter til Kolding, og hun døde 7. februar 1659, samme dag som hendes mand forsøgte at flygte til Kolding, men blev stoppet, berøvet sine ejendele og dræbt af polakkerne på landevejen mellem Egtved og Kolding.

Margrethe Reiminch mistede sønnen Baltzar Spleth den 15. februar 1659, 17 år gammel, en anden søn Herman den 15. maj, 31 år gammel, og hendes mand, borgmesteren Lüder Spleth døde i maj 1660. Lisbeth Reiminchs mand, rådmand Henrik Raffn døde i august samme år.

Men der sker da også glædelige ting i præstegården i Sviegade, idet præsteparret fik datteren *Anniche* i 1657, meget senere gift med provst *Jochum Brorson* i Hads Herred, og i 1661 *Karen*, som bliver gift med *Rasmus Sager*, residerende kapellan ved Sct. Nicolai Kirke i Kolding (1686-98). Provstindens bror, altså Herman Reiminchs andet barnebarn, den ovennævnte Hans Wulf, var under hele krigen (1656-59) rektor på Koldings lærde Skole,

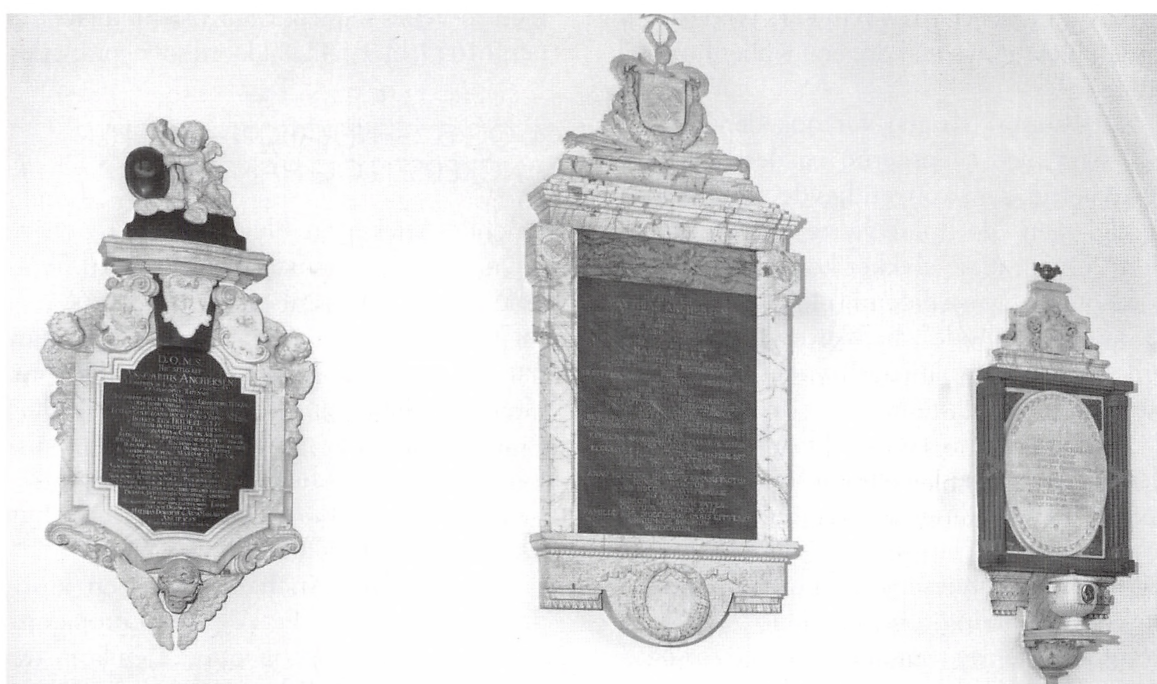
men da Vejles sognepræst, Kragelund, døde af pest i 1659, blev han kaldet til sognepræst der.

4. OG 5. GENERATION – ANCHER ANCKERSEN OG HANS BØRN

Ancher Anckersen blev student i København, rejste på en uddannelsestur til Tyskland, specielt Wittenberg og blev i 1668 rektor ved Koldings lærde Skole. I 1671 blev han magister, og i 1682 blev han så faderens efterfølger som sognepræst ved Sct. Nicolai i Kolding. Han blev gift med *Maren Pedersdatter*, en datter af rådmand, kæmner og kirkeværge i Kolding, *Peder Udsen*, hvis epitafium hænger i kirkens våbenhus.

I 1692 fulgte Ancher Anckersen kronprinsen, den senere Fr. IV på en Europarejse som hofprædikant, og efter hjemkomsten blev han biskop i Ribe og doktor i teologi. Maren Pedersdatter døde, inden han kom til Ribe, og han giftede sig anden gang med ejeren af godset Laage ved Sindbjerg nord for Vejle, *Anna Obling*. Han døde i Ribe 1701, 57 år gammel og hans kiste blev hensat i et gravkammer, han havde indrettet til *Maren* i 1685 "på den nordre side af koret" i Sct. Nicolai Kirke. Det blev senere tilskødet familien "til evindelig eje og brug". Han fik eftermælet: "han var en mand af gammeldags sæder, som kun deri var ny, at han ikke havde den gamle tids fejl".

Hans epitafium i Sct. Nicolai Kirke indeholder blandt andet et portræt (afbildet s. 55), nogle symboler og våbenskjolde og så en lang tekst på latin, som dels giver hans levnedbeskrivelse og dels, i tidens ånd, en overordentlig rosende omtale af hans dyder. Til slut er nævnt de 3 af hans (og Marens) børn,

Ancher Anchersens, Mathias Anchersens og Johan Joachim Anchersens epitafier i Sct. Nicolai Kirke.
Foto: Friis Fotografi.

som overlevede ham, og bekostede epitafiet. Det er *Mathias, Dorothea og Anna Margrethe*. Og hvad blev der så af dem?

Mathias Anchersen (1682-1741) gik i faderens fodspor. Rektor i Fredericia (1701-06), studierejse til udlandet, studerede bl. a. orientalske sprog, som han havde fået interesse for gennem de jødiske rabinere i Fredericia, søgte et professorat i teologi, men fik et i "lavere matematik". Kongen, Frederik 4., kunde ikke lide ham, siges det. Derefter blev han sognepræst i Tårnby, Amager (1715-20), var sognepræst ved Trinitatis Kirke ved Rundetårn (1726-31) og boede i København under storbranden i 1728, hvor hans "velfærd blev

lagt i ruiner". Han sluttede som biskop i Ribe (1731-41).

Epitafiet over ham i Sct. Nicolai Kirke er udført af Johannes Wiedewelt, ham der stod bag gravmælerne over Christian 6. og Frederik 5. i Roskilde Domkirke. Det er i nyklassicistisk stil og indeholder som faderens en levnedbeskrivelse og nogle meget flotte mindeord. Læser man Paul Nedergårds præstehistorie, får man et andet indtryk. Han kunne hverken styre sin egen eller stiftets økonomi og blev derfor umyndiggjort, og han var drikfældig. Kongen omtalte ham som "en fjende af alt godt", og han efterlod enke og syv børn, som måtte fragå arv og gæld.

Mindst ét af Mathias Anchersens børn gik det dog godt, og det var sønnen *Johan Joachim Anchersen*, som har bekostet epitafiet for både faderen og sig selv. Det hænger ved siden af og er også udført af Wiedewelt i nyklassicistisk stil. Han blev født 1721, døde 1785, og var i mellemtiden blevet "assessor i rigernes højesteret" og konferensråd (2. rangklasse, en jysk bisp var i 4. rangklasse). Han døde ugift, og hans bære blev ført søværts til Kolding og bragt til familiens gravkammer i Sct. Nicolai Kirke

Biskop Anchers datter *Dorothea Anchersen* (1675-1740) blev gift med faderens efterfølger som sognepræst i Kolding, *Johan Pedersen Dorscheus*, som var søn af Fredericia-præsten *Peder Jørgensen Dorscheus* (det latinske navn for torsk), og det blev dermed 4. generation af den familie, der sad på dette embede. Ligesom svigerfar var han en overgang hofpræst for en prins (Christian) på rejse. Han blev ikke i Kolding, men blev 1697 sognepræst ved Helligøjst Kirke i København og 1698 præst ved Vor Frue menighed og provst over Sokkelund Herred. Han døde 1707, og der findes i koromgangen i Københavns Domkirke en ligsten over ham.

Ancher Anchersens anden datter, *Anna Margrethe Anchersen* (1677-1744) blev gift med den første sognepræst ved Trinitatis kirken i Fredericia *Christen Sørensen Borch* (1685-1717). Han var født 1655 i Sønder Bork ved Varde, men er ikke i familie med den Borch, der senere gav navn til Reiminchs hus, selvom den slægt også kommer fra den samme landsby. Han blev student fra Kolding 1675, baccalaurus 1677, magister 1686 og provst for Elbo Herred 1690. Hun var kun 40 år, da han døde og måtte lide den

tort, at eftermanden, Jens Bergendal ikke ville overtage hende, da han ville gifte sig af kærlighed med en medbragt jomfru Hylling. Hvad skulle Anna Margrethe så leve af? Heldigvis for hende havde hun gode forbindelser, for kongen bestemte, at pastor Bergendal enten skulle overtage forpligtelsen for hendes 12 børn eller give hende 200 rd. om året, så længe hun levede. Han valgte det sidste, og det blev i 27 år.

Christen Borch og Anna Margrethe Anchersens datter *Johanne Christensdatter Borch* blev gift med sognepræsten, Magister *Morten Thomsen* i Bredstrup ved Fredericia. Han er stamfader til den kendte præste- og højskoleslægt *Bredsdorff* (Bredstrup = Bredsdorff). Hans forældre *Thomas Mortensen* og *Mette Marcussen* kom fra Kolding. Thomas' far var skibsbygger i Tved, og Mettes var rådmand og boede i det hus, der i dag ligger i Helligkorsgade 18 og er byens ældste borgerhus. Deres efterkommere blev i flere generationer borgmestre, rådmænd og præster i Fredericia.

SLÆGTENS SPOR I VEJLE OG HADERSLEV

Hans Jeremiasen Wolf, som vi forlod, da han blev sognepræst i Vejle 1659, blev gift med borgmester Hans Svanes datter, Ingeborg, og de fik sønnen, *Jeremias Hansen Wolf*, som blev hans efterfølger som sognepræst 1693 og sad til 1714. Herman Reiminchs efterkommere passede således Vejles prædikestol i 55 år. De blev afløst af en pastor Eskild Nielsen Busch, som kom fra Harte/Bramdrup og indtil 1708 var gift med en Anne (eller Helle) Henriksdatter Raffn, altså en datter af Lisbet Reiminch.

Men de har sat deres spor, flygtningene fra Koesfeld gennem flere generationer både i Vejle, Kolding og Fredericia – og såmænd også i Haderslev, hvor Schumacher-familien har gjort sig kendt som borgmestre, rådmænd, postmestre, rådhus-vinskænke, toldere og præster (i Stepping).

Indskrift på epitafier og ligsten i Sct Nicolaj Kirke i Kolding:

*For Hendrich Raffn og hustru Lisbeth Reimiche:
Herunder hviler Hendrich Rafrn
som gjorde Gud og hver mand gafn.
Gud hannem glæde blandt de fromme,
hands venner glædes did at komme.
I Gud og hos sin husbond kiær
S. Lisbeth Reimiche sover her,
i 15 år i enlig stand
blev tredsindstyve år forsand.
Giv Gud de begge må opstå
og siden ærens krone fåe.
(Ind i kirken og anden flise tv)*

*For Anniche Reiminch: Ærlige og gudfrygtige matrone Anken Hermandsdatter Reiming. Stenen er lagt af hendes mand, der var tolder og borgmester i byen.
Anken Hermandsdatter døde 28. juni 1654 af pesten, 61 år gammel.
Ved siden af skriftovalen står tv Moses med lovens tavle, th Johannes døberen med lammet og sejrsfanen. De repræsenterer henholdsvis loven og evangeliet, eller det gamle og nye testamente.
(Ind i kirken, vægtavlen nord for midtergangen).*

For teksten til Ancher Anchersen, Mathias Anchersen og J. Joachim Anchersen henvises til Koldingbogen 1985 s. 21-23.

*Portræt af
Mathias Anchersen
i Ribe Domkirke.*

LITTERATURLISTE:

- Kolding Kirkebog.
NLFamilyBook.
Achelis, T. O: Haderslev i gamle Dage. 1298-1800, 1928.
Dansk Biografisk Leksikon 1979.
Eliassen, P: Koldingbog 1 og 2, 1910 (genoptryk 1974/75).
Fyhn, J J: Efterretninger om Kjøbstaden Kolding, 1848.
Danske Samlinger II 6: Rådmand i Kolding Jens Poulsens Slægtsbog, 1877-79.
Hvass, Lone m fl: Vejles Historie 1.
Hahn-Thomsen, C.: Morten Thomsen og Descendenter, 1941.
Jørgensen, Tove m fl: Skt. Nicolaj Kirke, 1987.
Kvist, J.: Egtved Sogn, 1978.
Moseholm, Knud og Aksel Nellemann: Tre epitafier i Sct Nicolaj Kirke, Koldingbogen 1985.
Nedergaard Paul: Dansk Præste- og Sognehistorie.
Nellemann, Aksel m fl: Kolding Studenter indtil 1856.
Vejle Amts Aarbog 1940: En gammel Købmandsgaard i Kolding.
Vejle Amts Aarbog 1915: Borchs Gaard i Kolding og dens beboere.
Wiberg S W: Alm Dansk Præstehistorie.
Hjorth-Nielsen F: Danske Prokuratorer 1660-1869, 1935.